

Uitzetting Duitsers (Poortugaal)

Al tijdens de oorlog had koningin Wilhelmina vanuit Londen een uitspraak gedaan die later nog vaak aan de orde zou komen: *in het naoorlogse Nederland zal voor NSB'ers en hun vrienden geen plaats meer zijn*. Woorden die de Nederlanders als muziek in de oren klonken. Of zo'n ongenueanceerde aankondiging verstandig is geweest, dat is een andere vraag. Want als er geen plek meer voor hen was in dit land, waar moesten ze dan heen? Er werden suggesties gedaan als Suriname, of Nieuw Guinea. Maar het was duidelijk dat die eerste gedachte in de praktijk niet uitvoerbaar was. Dus werden na de bevrijding allen die bij het nationaal-socialisme betrokken waren geweest opgepakt en opgesloten in kampen, in scholen en in elk gebouw dat men kon vinden.

Er was een tweede groep mensen die men niet langer in Nederland kon dulden. Dat waren alle Duitsers. Natuurlijk, de soldaten waren inmiddels teruggemarcheerd naar hun Heimat. Maar er bleven nog rond de 25.000 mensen over die om de een of andere reden de Duitse nationaliteit bezaten. Voor het grote publiek lag het aanvankelijk simpel. Oorlog polariseert en biedt geen ruimte voor nuances. Er was geen enkel begrip voor het feit dat maanden na het beëindigen van de oorlog de meesten nog gewoon thuis woonden. Ingezonden stukken in kranten logen er niet om; *'Er wonen hier nog honderden Duitsers in een huis, duizenden Nederlanders leven in kippenhokken'*. En ergens in Brabant schreef iemand: *'Hier in het ziekenhuis werkt een Duitse non als verpleegster. Mij krijgen ze er niet in. Ik sterf liever als een hond dan dat ik me laat verplegen door een moffin'*.

Twee dingen werden al snel duidelijk. Er was na het oppakken van de NSB'ers geen ruimte voor weer nieuwe arrestanten. Ten tweede kon men ze niet uitwijzen. De Britse bezettingsautoriteiten in Duitsland zaten al met enkele miljoenen vluchtelingen uit het oosten in een totaal verwoest land waar elke bouwval, met of zonder gevel, met of zonder dak, bewoond werd door berooide gezinnen. Er kwam nog een derde probleem bij. Moest men geen uitzonderingen maken? Onder die Duitsers zaten joden die al voor de oorlog gevlucht waren voor Hitler en zowaar de holocaust hadden overleefd. Zulke mensen kon je toch niet terugsturen! En wat te denken van Duitsers die actief aan het Nederlandse verzet hadden deelgenomen?

De regering besloot in 1946 dat in principe alle Rijksduitsers het land uit moeten, tenzij men aan kon tonen dat men tijdens de bezetting actief had aangetoond dat men aan de Nederlandse kant had gestaan. Wie zich alleen maar neutraal had gehouden, moest eruit.

Op 10 september 1946 ging in Amsterdam de actie *Black Tulip* van start. Midden in de nacht stopten overvalwagens van de politie voor de huizen van Rijksduitsers. Op een lijst stond wat ze mee mochten nemen. Alleen wat hoognodige kleding en per persoon een stoel. Geen speelgoed voor de kinderen, geen fotoalbums, geen geld. De mensen werden ondergebracht achter het prikkeldraad van een kamp bij Nijmegen. Later zou worden bekeken of ze onder de beperkte uitzonderingsregeling vielen. Hun huizen werden nog dezelfde dag leeggehaald en hun spullen opgeborgen in magazijnen van het Nederlands Beheers Instituut.

Sommige Rijksduitsers waren tijdens de oorlog in een gewrongen positie gekomen. Neem nou de jonge Joep uit Haarlem. Zijn grootvader was al in 1918 naar Nederland gekomen, zijn vader groeide hier op en trouwde met een Nederlands meisje. En Joep wist niet dat door geldgebrek de familie nooit naturalisatie had aangevraagd. En dus hoorde hij tot zijn stomme verbazing in 1940 plotseling dat hij feitelijk een Duitser was, ook al sprak hij geen woord

Duits en was met het overlijden van opa de laatste Duitser al lang uit de familie verdwenen. Maar de bezetters wisten het wel en dwongen het gezin zich voortaan als Duitsers te gedragen.

In de mijnstreek in Limburg telde bijna elke familie wel wat Duitsers. Er werd veel over de grens gewerkt en getrouwd. Zo ook de volkomen vernederlandste Willi P., Hij was weliswaar in Duitsland geboren maar was hier getrouwd en zijn drie kinderen waren in feite helemaal Nederlands. Willi wist wel dat hij Duitser was. Hij was zelfs gegrepen door het enthousiasme van over de grens dat een nieuwe toekomst voorspelde onder leiding van een superieur Duits volk. Hij vond het geweldig dat hij daar ook bij hoorde. Nadat de Duitsers Nederland waren binnengevallen, vond de werkloze Willi werk als conciërge bij de nieuwe Duitse school in zijn woonplaats. Uiteraard moest hij daarvoor wel lid zijn van de Duitse vakbond en even uiteraard van de NSDAP. Het was geen punt. Willi verkeerde voortaan de hele dag in de kringen van enthousiaste Duitsers en werd meegezogen in hun elan. 9/17

De ommekeer kwam toen hij geconfronteerd werd met de keerzijde van de medaille. De oorlog begon gaten te slaan in de rijen van het Duitse leger en die moesten worden opgevuld. Dus kreeg Willi een oproep voor militaire dienst, waar hij niet blij mee was. Hij protesteerde zelfs maar de Duitsers wisten heel goed hoe ze met zulke mensen om moesten gaan, Hij werd geslagen, geschopt en met stroomstoten behandeld tot hij instemde en het pakje van de weermacht aan had, zijn hart vol wrok. Hij trof het wel. Hij hoefde niet naar het front en werd ingedeeld bij bewakingstroepen in Nederland. Na een aantal tussenstations kwam hij uiteindelijk terecht in Poortugaal. Zijn enthousiasme voor het Derde Rijk was inmiddels totaal verdwenen.

Poortugaal was een merkwaardig dorp. Volgens mensen die het weten kunnen, was het percentage NSB'ers er, op Utrecht na, het hoogste van ons land. Voor de mensen van het verzet dus geen gemakkelijk leven. Al snel kenden veel bewoners van het dorp Willi. Anders dan de andere Duitsers, liep hij regelmatig zo maar door het dorp. Hij kwam in de winkels en in de smederij van Mons en maakte er een praatje. Het was iedereen duidelijk dat dit een andere soldaat was dan de andere. Hij sprak gewoon Nederlands, al moest je hem zijn Limburgse dialect vergeven, was een aardige vent en zag er, ook vanuit vrouwenogen bekeken, goed uit. Als hij de mensen eenmaal wat beter kende, liet hij al snel doorschemeren dat hij van Hitler niets moest hebben. Voor een gezellig mens als Willi was het niet moeilijk om een vriendenkring op te bouwen en hij behoorde al vlug tot de vaste kaartkring bij een Poortugaalse familie thuis.

Met de bevrijding verdween Willi. Hij bleek al snel weer thuis te zijn bij zijn gezin in Limburg om de draad weer gewoon op te pakken. Al jaren geleden hadden ze een bouwvallig huisje gekocht dat ze helemaal wilden opknappen zodra ze wat geld hadden. De lucht leek weer onbewolkt, tot de actie *Black Tulip* de eerste onweerswolken veroorzaakte. Maar voorlopig bleef Willi buiten schot. Tot hij op 21 april 1948 bericht kreeg dat hij met zijn hele gezin in de komende dagen zou worden opgehaald en dat al zijn bezittingen onder beheer zouden worden gesteld. Zes dagen later werden ze opgesloten in het kamp Mariënbosch bij Nijmegen. Voor ze werden opgehaald hadden Willi en zijn vrouw alle voedingswaren die ze in huis hadden, uitgedeeld aan kinderen in de buurt.

Natuurlijk had Willi de bui al lang zien hangen. Hij had zich dan ook redelijk ingedekt. Hij was ervan overtuigd dat hij in aanmerking kwam voor de uitzonderingsregels en overlegde aan de autoriteiten een hele stapel brieven van Nederlanders die konden getuigen van zijn

trouw aan het Nederlandse volk. Onder deze verklaringen waren er vijf van inwoners van Poortugaal. Willi stelde dat hij daar meerdere malen het verzet had gewaarschuwd voor komende razzia's.

Ik heb die verklaring voorgelegd aan de heer Leen Bos, destijds een commandant van de B.S. in Poortugaal. Hij reageerde met een glimlach. Natuurlijk had hij Willi meegemaakt in die tijd. Enerzijds geloofde hij niet dat er van Willi gevaar te duchten was indertijd, maar anderzijds was het verzet veel te voorzichtig geweest om nauwe banden met hem aan te knopen. Op Willi's lijst met namen zag hij dan ook maar een enkeling die enigszins bij het verzet betrokken was geweest. Maar bovenal stelde hij: 'Wij hadden helemaal geen informatie nodig van deze man. We hadden onze eigen contacten binnen de leiding van de politie en wisten altijd precies wanneer er iets ging gebeuren.'

In het kamp kreeg het gezin van Willi nog een kans om in Nederland te blijven. Als zijn vrouw bereid was om zich te laten scheiden van haar man, dan mochten zij en de drie kinderen blijven. Dat weigerde zij pertinent. Ze bleef haar man trouw. Dus werd het hele gezin op 11 juni 1948 afgevoerd naar Duitsland. Al hun bezittingen werden geconfisqueerd, tot en met het recht op een klein pensioen dat hij had opgebouwd. Met grote moeite zijn ze een nieuw bestaan als Duitsers op gaan bouwen. Ook toen het later weer mogelijk was, heeft een verbitterde Willi geweigerd om weer naar Nederland terug te gaan. Hij is in 1986 in Duitsland overleden.

J. Sintemaartensdijk
November 2007

J. Sintemaartensdijk
Seringenplantsoen 333
2982 BM Ridderkerk
tel. 0180-413835
e-mail: sintemaarten@hotmail.com
web: www.jan-sintemaartensdijk.nl

Ridderkerk, 9 november 2007.

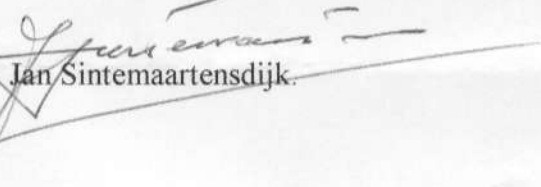
Geachte heer Beukelman,

Ingesloten een verslag van wat het gesprek met de heer Bos heeft opgeleverd. Ik heb het in een algemener kader geplaatst om de relatie duidelijk te maken tussen gebeurtenissen in Poortugaal en de grote landelijke geschiedenis. Ik weet dat u geen historische afdeling heeft in de oudheidkamer, maar je weet nooit waar dingen van pas kunnen komen.

Heel toevallig zag ik deze week in het lokale krantje van Ridderkerk een artikel van de hand van de heer Maliepaard, die u tijdens ons gesprek noemde. Ik heb het uitgeknipt en hierbij gedaan. Trouwens, u noemde nog een naam van iemand die ik kende. Dat was die van de heer Kees Plaisier van het museum op Katendrecht. Ik zou daar een presentatie gaan houden n.a.v. mijn boek over de 30.000 kinderen die in 1945 tijdelijk naar het buitenland zijn gebracht om te herstellen van de gevolgen van de oorlog. Ik doe dat wel vaker (gisteren nog), maar door de komende verhuizing ging het niet door. Volgens Kees Plaisier blijft het op de agenda staan. Als het niet doorgaat is dat voor mij geen ramp. Bespaart weer tijd en omdat veel van die kinderen ook hier in de regio wonen, krijg ik toch steeds weer nieuwe verzoeken, meest van organisaties met veel 65-plussers.

Ik dank u nogmaals hartelijk voor uw hulp.

Met vriendelijke groet,

Jan Sintemaartensdijk.